

B4469

HEGEDŰS ANDREA

**Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése,
különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra**

c. Ph.D értekezésének

TÉZISEI

Szeged

2008

HEGEDÚS ANDREA

**Az élettársi kapcsolat szabályozásának áttekintése,
különös tekintettel a polgári jogi kodifikációs folyamatra**

c. Ph.D értekezésének

TÉZISEI

Témavezetők:

**Prof. Dr. Besenyei Lajos és
dr. Tóthné Prof. Dr. Fábíán Eszter címzetes egyetemi tanár**

**Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar**

Szeged

2008

1. A téma aktualitása és a témaválasztás indokolása

A **jogalkotó és a jogirodalom** igen mostohán kezeli az élettársi kapcsolaton alapuló közösségek jogi helyzetét. A jogalkotó oldaláról megállapítható, hogy eddig teljesen hiányzott a rájuk vonatkozó átfogó jogi szabályozás, ennek megfelelően az a néhány szerző, aki korábban a témával foglalkozott, a meglévő szabályokra támaszkodva esetlegesen csak ötleteket adhatott a téma részletes feldolgozásához. Egészen a közelmúltig kielégítő fejlődés nemigen volt tapasztalható sem a jogalkotás, sem az arra épülő jogirodalom terén. Rendszerint mindössze annyit tudhattunk meg a vizsgálatunk tárgyával foglalkozó szakirodalomból, hogy az élettársi kapcsolatot hogyan definiálja a Polgári Törvénykönyv, és azt, hogy helyzetük meglehetősen problematikus. A jogviták megoldása a bírának is fejtörést okoz, miközben a helyzetükre alkalmazandó jogszabályhelyeket próbálják megtalálni, és azt rájuk vonatkoztatva értelmezni.

A téma elhanyagoltságára következtethetünk abból is, hogy önálló monográfia egyáltalán nem, tanulmány, értekezés, szakcikk pedig igen csekély számban volt fellelhető, egészen a közelmúltig, amikor is felerősödtek az élettársi viszonyokat tisztázni és szabályozni kívánó törekvések.

A téma részletes tárgyalása ugyanakkor nem mellőzhető, hiszen az utóbbi évtizedekben rendkívüli mértékben **megnőtt azok száma**, akik a társadalmi és családi kapcsolatok ezen formáját választották, mintegy a házasság alternatívájaként. A hazai viszonyokat vizsgálva megállapítható, hogy a fennálló párkapcsolatok között csupán hétszer annyian élnek házasságban, mint élettársi kapcsolatban, és jelentős az ilyen kapcsolatban nevelkedő gyermekek száma is. Leszögezhetjük azonban azt is, hogy az élettársi kapcsolatok, az abban élők életében ma már sokkal inkább életformaként játszanak szerepet, és nem próbaházasságként funkcionálnak. Az élettársi kapcsolatból kialakult családok pedig, csak jogi értelemben különböznek az intézményesített – házasságban élő – családoktól. Az élettársi kapcsolat tömegessé válásával és „civilizálódásával” jogrendszerünknek is lépést kell tartani.

A szabályozás specifikumát, és egyben a téma aktualitását az adja, hogy jelenleg a **polgári jogba tartozó jogintézményről** van szó, amely azonban a várható változtatások¹

¹ A 1050/1998 (IV.24.) Kormány határozatával a Kormány elrendelte a polgári jog, ezen belül pedig a Polgári Törvénykönyv átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatok megkezdését. A cél, egy a nemzetközi elvárásoknak és gyakorlatnak is megfelelő új Ptk. megalkotása, mely a „gazdaság alkotmányaként” a civilisztika alaptörvénye

eredményeként, a legújabb törekvéseknek megfelelően beépül majd a **családi jogba**, mint jelenleg még önálló jogágba. A helyzet további érdekessége az, hogy mire idővel ez az „átrendeződés” bekövetkezik, azzal egyidejűleg a családi jog elveszíti majd önálló jogági jellegét, tekintve, hogy az új Kódex 3. Könyveként, a polgári jogba fog integrálódni.

Azt követően, hogy elkészül majd, a jelenleg **normaszöveg tervezet**² fázisában lévő új Polgári Törvénykönyvünk (Kódexünk), immár egyhelyütt láthatjuk azon joghatásokat, amelyek egyrészt a családi jogban, mint a jogintézmény tényleges tartalmához legközelebb álló jogterületen, másrészt pedig, amelyek a klasszikusnak mondható polgári jogi viszonyaikkal összefüggésben szabályozottak.

A várható hazai jogszabály-változtatásban is megnyilvánuló elmozdulás azt a – jelen kor viszonyainak megfelelő, és régen várt – célt tüzte ki maga elé, hogy a családjogi szabályok mindinkább kapcsolódjanak, illetve igazodjanak a rohamosan változó társadalmi viszonyokhoz és a nemzetközi követelményekhez egyaránt.

2. Az értekezés célja és az értekezés elkészítésében alkalmazott módszerek

Az értekezés célja annak bemutatása, hogy az élettársi kapcsolatok **jogi szabályozásának súlypontjai hogyan mozdultak el** a közelmúlt jogalkotási törekvései hatására abból a méltatlan helyzetből, amelyben a jelenlegi viszonyok között szükségképpen létezni kényszerülnek.

A **jelen** önmagában nem teljesen érthető a **múlt** nélkül, a **jövő** pedig a jelen nélkül, éppen ezért a dolgozat végigkíséri a jogintézmény kialakulásának főbb állomásait, annak első megjelenésétől kezdve a hatályos szabályokon át, annak jövőben várható, de immár normaszöveg tervezet formájában megfogalmazott szabályozásáig bezárólag. A jogintézmény történeti áttekintését a történeti módszer segítségével mutatom be, mely munka alapját a könyvtári kutatásaim képezik.

lesz. A Polgári Törvénykönyvünk újrakodifikálásának folyamata még korántsem zárult le, napjainkban is folynak a részletszabályok kidolgozására irányuló egyeztetések.

² A Polgári Törvénykönyv vonatkozó része a Harmadik Könyv, Családjog, Javaslat – normaszöveg és indokolás, Budapest, 2006. március 31. (továbbiakban: **Családjog Könyv, normaszöveg tervezet, Javaslat, vagy CSK-ként** hivatkozva.)

Letölthető: http://irm.gov.hu/download/harmadikkonyv_csaladjog.pdf/harmadikkonyv_csaladjog.pdf

A közelmúltban elkészült a Polgári Törvénykönyv normaszöveg tervezetének hivatalosan a második, (munkapéldány jelleggel pedig már a többedik) 2007. október 29-re dátumozott változata, melyet a 2008.03.25-i szövegváltozat követett.

Az értekezésben felvázolom a **külföldi jogi szabályozás** legspeciálisabb jellegzetességeit, és a témát érintő, immáron jól bevált nemzetközi gyakorlatot, ezáltal sugallva megoldási lehetőségeket a hazai jogalkotás számára. Ugyanakkor felhívom a figyelmet az Európai Unió különböző, most már Magyarországra is irányadó ajánlásaira és irányelveire, amelyek betartása nálunk is kötelező, és megvizsgálom az elvárások megvalósítását nehezítő problémákat, valamint az ezeknek megfelelő, a jogalkotási folyamat gyakorlatban is megvalósuló nehézségeit. A joganyag felkutatásában az információs társadalom eszközei közül elsősorban az internet vonatkozó megbízható oldalait, főként az Európai Unió hivatalos honlapját tanulmányoztam, illetve használtam fel.

Az elmélkedésre okot adó tárgyanyag **további jellegzetességét** az adja, hogy a jogintézmény fogalmába, 1996 óta³ nem csupán a külön-, hanem az **azonos neműek** is beletartoznak, akik az élettársi kapcsolat jogintézményének az utóbbi időben, mondhatni „élharcosaivá” váltak, egyre több jogot követelve az élettársak, ezen belül is saját maguk számára. Az **azonos neműek** kérdésének tárgyalásánál nem mehetünk el speciális helyzetük áttekintése mellett, ezáltal is elősegítve a velük kapcsolatban, a társadalom tagjainak többségében hordozott előítélet felszámolását, vagy legalább annak mérséklését. A rájuk vonatkozó fejezet feldolgozása során a különböző folyóiratokban megjelent szakcikkek tanulmányozásán túlmenően nagyban támaszkodtam internetes forrásokra, melyek részben magyar nyelvűek, részben pedig idegen nyelvű források magyar fordításai voltak. Megjegyzendő, hogy egyre több a meglepő szervezetek köré csoportosuló honlap, és az azokon róluk elhelyezett – olykor azonban fenntartásokkal kezelendő – szakirodalom mennyisége.

Dolgozatomban – többnyire lábjegyzetben – mintegy összehasonlításként, kitérek a **házastársakra**, mint az élettársakhoz legközelebb állókra vonatkozó szabályozásra, és ismertetem a **kodifikációs folyamatban** legmarkánsabban **képviselet nézeteket**. Ezen részeknél az összehasonlító módszert alkalmaztam.

Az új Ptk. **Családjog Könyvének** normaszöveg tervezete megtette a kezdő lépést egy igazságos, előremutató és mindenképp szükséges törvény kialakításához, mely remélhetőleg alkalmas lesz a jogintézmény magánjogi viszonyait érintő fehér foltjainak felszámolására. Az értekezés vonatkozó részeinél **leíró és összehasonlító jelleggel** ismertetem az újfajta elképzeléseket, melynek keretein belül a jogszabályi rendelkezések pusztá bemutatása helyett a jogértelmezés során kialakult álláspontokra és az alkalmazási gyakorlat lehetőségeire is kitérek. E módszer segítségével tett megállapításaim alapozzák meg kritikai észrevételeimet

³ Hatályba lépett 1996.06.19. napján, bevezette az 1996. évi XLII. törvény.

is, melyek az értekezés egészét áthatják. Ennek keretein belül felhívom a figyelmet a szabályozás neuralgikus pontjaira, állást foglalok a Javaslat tervezett rendelkezéseit illetően, ezáltal a szabályozásra lehetséges **megoldási alternatívát** is kínálva.

3. Az értekezés struktúrája

A dolgozatom **I. fejezetében** – rövid bevezető gondolatok után – áttekintetem az élettársi kapcsolatok **történetét**, kitérve a főbb történelmi korokra (Római birodalom, középkori szabályozás, polgári korszak, és a rendszerváltást megelőző időszak) és a hazai szabályozás legfontosabb állomásaira.

A **II. fejezetben** megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok elterjedésének **társadalmi, szociológiai és demográfiai jellemzőit** a házassággal való összehasonlításban. Megkerestem a magyarázatot azon speciális helyzetre, hogy mi az idősebb korúak élettársi kapcsolatának jogi háttere Magyarországon, milyen elméletek születtek az élettársi kapcsolatok keletkezésének okairól, és mely tényezők az irányadóak, az egyes kapcsolati formák megválasztásánál.

A **III. fejezetben** foglalkoztam az élettárs **fogalmával** és a kifejezés tartalmi vonatkozásaival („ha jogszabály másként nem rendelkezik”, két személy, házasságkötés nélkül, közös háztartás, érzelmi közösség, gazdasági közösség, az életközösség időtartama, kizáró okok), valamint a fogalom **jogrendszerbeli elhelyezkedésével**.

A **IV. fejezetben** áttekintetem az élettársi kapcsolat **keletkezésére, regisztrálásának** aktuális kérdéseire és megszűnésére vonatkozó elképzeléseket (hatályos szabályozás, I. Konceptió, II. Konceptió, szakmai – szakértői vélemények, képviselői önálló indítvány, alternatív megoldás – a bejegyzett életpartnerség, Családjog Könyv normaszöveg tervezete, bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló új törvény). Ezen túlmenően megvizsgáltam az élettársi kapcsolatok **regisztrálásának kérdését egyes európai országokban** (bejegyzett élettársi kapcsolat, a törvény által elismert élettársi kapcsolat más formái, a de facto együttélésre vonatkozó jogszabályok, töredékes jogok).

Az **V. fejezet** tárgyalja az élettársi jogviszony **családi jogi vonatkozásait**, vagyis hogy mennyiben családi kapcsolat jellegű az élettársi jogviszony, hogyan rendezhető a **családi jogállás** élettárs apa esetén, az egyes apasági vételek figyelembe vételével, hogyan gyakorolható a **szülői felügyeleti jog** élettársi kapcsolatban élő szülők esetén. Megvizsgáltam az élettárs, **mint nevelőszülő** jogait és kötelezettségeit, valamint az élettársak általi

örökbefogadás lehetőségét. Az élettársak névviselési szabályai, az élettársi tartás és a lakáshasználat rendezése képezte továbbá jelen fejezet tárgyát.

A VI. fejezet az élettársi kapcsolat polgári jogi vonatkozásaival foglalkozik. Két nagy témakört ölel fel, az egyik az élettársak vagyoni viszonyai, a másik pedig az öröklési jogi helyzetük elemzését tartalmazza. Ezen kívül itt található meg a hozzátartozói minőség áttekintése is, lévén, hogy a fogalmat jelenleg is a polgári jog tárgyalja.

A VII. fejezetben az azonos neműek élettársi kapcsolatának társadalmi és jogi megítélését tekintem át az ókortól napjainkig. Bár a téma kifejtése időnként, látszólag kissé elkanyarítja az eredeti gondolatmenetet, de olyannyira aktuális és a címhez szorosan kapcsolódó, hogy a teljesebb megértés érdekében szükségesnek tartottam alaposan körüljárni. A homoszexualitás fogalmából kiindulva megvizsgáltam, hogy történetiségében, jogelméleti síkon, a katolikus egyház szemszögéből, valamint jogi (büntetőjogi, alkotmányjogi, polgári jogi, családi jogi) szempontból mit jelent és hogyan jelenik meg a homoszexualitás, és azon alapulva az azonos neműek élettársi kapcsolata. Foglalkoztam a nemzetközi szervezetek kapcsolódó állásfoglalásaival, példákat is említve a szabályozásra. Kitértem továbbá a „meleg” kérdés napjainkban való megértésének, és az emberi méltósághoz való jog alapján, tolerálásának fontosságára.

A VIII. fejezetben nemzetközi kitekintést tettem avonatközásban, hogy az egyes európai országok élettársakra vonatkozó szabályozása milyen specialitásokat mutat, tekintettel arra, hogy a még kialakulóban lévő hazai jogi szabályozás számára lehetséges mintaként szolgálhatnak. Rávilágítottam továbbá arra, hogy a nemzetközi egyezmények és az Európai Unió megítélésében milyen szerepet játszik az élettársi kapcsolat, mint társadalmi és jogintézmény.

A dolgozatot a záró gondolatokkal fejeztem be, amelyben összegeztem a dolgozat készítése során megfogalmazódott, témához kapcsolódó gondolataimat és értékeltem a kodifikációs folyamat eddigi eredményeit, egyúttal de lege ferenda javaslatokat is megfogalmazva.

Végül egy igen részletes bibliográfia, majd mellékletek következnek.

4. A tudományos eredmények összefoglalása

I. Az élettársi kapcsolat történeti áttekintése és a hazai szabályozás főbb lépcsőfokai

Vitathatatlan tény, hogy az élettársi kapcsolat nem újkeletű intézmény, szinte egyidős az emberiséggel. Kézszelfogható dokumentumok természetesen csak az ókortól állnak rendelkezésre, de már ez alapján is megállapítható, hogy létezett ez a fajta kapcsolat, illetve megfigyelhető, hogy az akkori társadalmak hogyan álltak hozzá az élettárs kérdésének megítéléséhez. Természetesen fogalmilag az egyes korokban még nem feltétlenül élettársaknak nevezték őket, de az adott életviszony tartalmát vizsgálva megállapítható, hogy lényegileg ugyanarról volt szó.

Összegezve elmondható, hogy az élettársi kapcsolat jogi szabályozásának története nehéz utat tett meg napjainkig. Ennek ellenére a feladat továbbra is megoldásra vár, nagy kihívást jelentve napjaink jogászai számára.

II. Élettársi kapcsolatok elterjedésének társadalmi, szociológiai és demográfiai jellemzői a házassággal való összehasonlításban

Az utóbbi néhány évtizedben Magyarországon is tapasztalható az a világszerte elterjedt tendencia, hogy egyre kevesebben kötnek házasságot. Ezzel egyidejűleg egyre inkább nő a bontások száma, illetve – az utóbbi időben főként a fiataloknál, míg korábban többnyire jellemzően az idősebbeknél tapasztalhatóan – kialakult az a társadalmi jelenség, miszerint a mai kor embere házastárs helyett egyre gyakrabban élettársat választ.

Az ilyen típusú együttélés statisztikai felmérésére hazánkban, első ízben az 1970. évi népszámlálás keretében adódott lehetőség.⁴ Az akkori 62 ezer ilyen párkapcsolat – a családoknak mindössze 2 százaléka – a következő húsz év alatt megkétszereződött, 1996-ra pedig számuk majdnem 180 ezerre emelkedett, és ezek a párkapcsolatoknak több mint 7 százalékát jelentik. Ez az arány egy európai közép szintnek felel meg. Messze elmarad a skandináv országokétól, ahol a párkapcsolatok egynegyede élettársi együttélés, és természetesen meghaladja a hagyományosan katolikus országok adatait is.

⁴ A KSH felmérésein alapuló táblázatokban is jól látható, hogy az 1970-es évek előtti időszakra az élettársi kapcsolatra vonatkozóan nincs bejegyzett adat.

Forrás: http://www.nepszamlalas.hu/mc2005/mc2005_hun/kotetek/02/tart1_3.html

Tényként kezelhetjük, hogy a házasság megkötése nélküli együttélések csupán az utóbbi néhány évtizedben váltak elfogadott párkapcsolati formává annak ellenére, hogy már a hetvenes évek első felétől megemelkedett az élettársi kapcsolatban együtt élők aránya.

A házasodási kedv recessziója nem feltétlenül jelenti azt, hogy a családalapítás ideálisnak tartott korába érkezett fiatalok egyedül élnének, mintsem inkább azt, hogy az élettársi kapcsolatot választják. Születésük idején, a 70-es, 80-as években, meglehetősen ritka és elítélendő volt a „papír nélküli” együttélés, elsősorban az elváltak és az özvegyek körében dívott, és vált valamelyest tolerálhatóvá az effajta együttélési forma. Mára azonban teljesen általánossá és elfogadottá vált a fiatal és az idősebb korosztály körében egyaránt.

Felmérések szerint a teljes népesség meghatározó többsége tekinti a házasságot a partnerkapcsolati formák kívánatos végállapotának, mely alól sem a fiatalok, sem pedig a már élettársi kapcsolatban élők nem jelentenek kivételt. Ugyanakkor a népesség elsőprő többsége – beleértve a házasságban élőket is – elfogadottnak, sőt ajánlottnak tekinti a házasságot megelőző élettársi kapcsolatot (próbaházasság). Meg kell ugyanakkor jegyezni azt is, hogy még az élettársi kapcsolatban élők többsége is – függetlenül attól, hogy volt e korábban házassági tapasztalata vagy sem – az életútban megjelenő „átmeneti” életformának tekinti az együttélés ezen formáját.

Azt is látni kell azonban, hogy társadalmi és gazdasági mutatókat tekintve alig van különbség az élettársi kapcsolatban élők és a házastársak között, de a vallott értékekben és a „gyermekvállási magatartásban” viszont lényeges eltérések mutatkoznak.

III. Az „élettárs” fogalma és a kifejezés tartalmi vonatkozásai

Általános jelleggel megállapítható, hogy minden egyes társadalmi jelenséget hűen tükröz, hogy a törvényhozó milyen szintű szabályozással él az adott jelenséghez illeszthető jogintézményt illetően. Az élettárs fogalmát és rendszerbeli helyét tekintve, az egyes szintek valóban a jogintézmény társadalom általi megítélésének váltakozásaihoz – bár többnyire csak utólag – igazodva, az idők folyamán, jelentős változásokon estek és napjainkban is esnek át.

A fogalom a hatályos szabályozás szerint a következőképpen hangzik:

„Az élettársak – ha jogszabály másként nem rendelkezik – két, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben együttélő személy.”⁵

Ezen fogalom megalkotásával egyúttal megszüntetésre került a hátrányos megkülönböztetés alkotmányos tilalmába ütköző jogi szabályozás. A külső szemlélő számára meglepő csupán az a tény lehet, hogy a mára oly jelentőségteljessé vált jogintézmény a Családjogi törvény helyett

⁵ Ptk. 685/A.§

a Polgári Törvénykönyv záró rendelkezései között nyert elhelyezést a fogyasztói szerződés, illetve az összefonódás fogalommagyarázata között, a jogszabály 685/A. §-ában.

Megállapíthatjuk, hogy az élettárs fogalma elemeinek nem feltétlenül kell együttesen fennállniuk. A bírói gyakorlat nem követeli meg ugyanis valamennyi tényállási elem szoros értelemben vett együttes fennállását – vagyis a feltételek nem szigorúan konjunktívák, – hanem a körülményeket együttesen vizsgálva lehet dönteni az élettársi kapcsolat fennállása kérdésében.

Az élettárs fogalmának egy másik változata az új Ptk. **Családjog Könyvének** normaszöveg tervezetében (ld. továbbiakban: „Javaslat”-ként is) jelenik meg, mely azonban lényegileg és tartalmában a hatályos fogalommal megegyező, a jogviszony kizártságára tartalmaz csupán néhány jogszabályi feltételt. Szembeötlő különbségként még az is megállapítható, hogy a hatályos Ptk. élettársat, míg a Javaslat élettársi jogviszonyt említ. A Családjog Könyvben elhelyezni tervezett fogalom tehát, a következőképpen hangzik:

„Élettársi jogviszony áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (életközösségben) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége vagy élettársi kapcsolat és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri (féltestvéri) kapcsolatban.”⁶

A normaszöveg tervezet élettársakra vonatkozó részének az az óriási előnye, hogy itt már nem pusztán a fogalom, hanem a jogintézmény jellegzetességének részletszabályai is megjelennek, és nem csupán a korábbi, szűkszavúan rendezett vagyoni jogot illetően.

A következő állomás a **bejegyzett élettársi kapcsolatról** szóló 2007. évi CLXXXIV.tv., mely 2009.01.01. hatállyal tovább módosította a Ptk-beli fogalmat az alábbiak szerint:

„Az élettársak – ha jogszabály másként nem rendelkezik – két, házasságkötés, vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben együttélő személy.”

Az előbb idézett törvény új fogalomként bevezeti a **bejegyzett élettársi kapcsolat** fogalmát is, ezáltal megkettőzve az élettársi együttélési lehetőségeket formálisan és a jogkövetkezmények szempontjából egyaránt. A fogalom az alábbiak szerint nyert elhelyezést az új törvényben:

„Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két tizennyolcadik életévét betöltött személy személyesen

⁶ Családjog Könyv (2006) 3:86.§.

kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatban kíván élni.(1.§ (1) bek.)

Kiskorú még gyámhatóság előzetes engedélyével sem teheti ezt meg.”

Egyértelműen látható, hogy az élettársi kapcsolatban élés lehetősége formailag megkettőződött.

Az élettárs fogalmának egységesítését, a korábbi fogalmak összehangolásával a Családjog Könyv 2008-as szövegváltozata teszi meg, az alábbiak szerint:

„Élettársi jogviszony áll fenn két olyan, házasságkötés vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (életközösségben) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri (féltestvéri) kapcsolatban.”

Ezáltal lehetővé vált a Ptk, a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény és az új Javaslat teljes összhangja.

IV. Az élettársi kapcsolat keletkezése, regisztrálásának aktuális kérdései és megszűnése

A **hatályos szabályozás** szerint az élettársi kapcsolat jelenleg az együttélés tényével – ipso facto – keletkezik, mindenféle jogi procedúra igénybevétele nélkül.

A jelenlegi faktuális rendszer előnye, hogy semmiféle adminisztratív eljárás nem szükséges a kapcsolat létrejöttéhez, és mégis fűződnek hozzá a törvényben meghatározott joghatások.

A hátránya viszont az, hogy az életközösség megszakadása után, illetve valamelyik fél halála esetén végeláthatatlan bizonyítási problémák adódhatnak akár a volt élettársak, akár pedig a leszármazók és a túlélő élettárs között.

A kodifikációs folyamat szinte legtöbbet változtatott elképzelései a regisztráció kérdéséhez fűződnek. Az I. Konceptió még csak felveti annak lehetőségét, míg a II. Konceptió nem is tartja azt indokoltnak. A normaszöveg tervezetben ismételtelen megjelenik, az élettársi jogviszony nyilvántartása címet viselő 3:88.§-ban, immáron valamelyest részletezve. Hosszas viták után a 2007. októberének végén nyilvánosságra hozott új *Javaslat* pedig új elnevezéssel és megváltozott tartalommal önálló 5. cím alatt (3:101.§ alatt) tárgyalja a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményét. Az eddigi rendelkezésektől eltérően a bejegyzett élettársi kapcsolat egy önálló együttélési forma, mely szabályozását, joghatásait tekintve – most már deklaráltan is – csaknem a házassággal válik azonossá. A kapcsolat létrejöttének feltételeit a 2007-es normaszöveg tervezet tartalmazta először, majd a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló új

törvény megjelenése további fejleményt jelentett, amely viszont még számos részletkérdés megválaszolásával adós marad.

V. Az élettársi jogviszony családi jogi vonatkozásai

Abból a körülményből, hogy a Családjogi törvény meg sem említi az élettársi kapcsolatot, mint családalapító tény, az a visszás helyzet áll elő, hogy egy teljesen érzelmi alapokon álló, nem vitásan családi közösséget látszólag kirekeszt a családi jog köréből,⁷ mely tényből első látásra arra következtethetünk, hogy nem családjogi jogintézménnyel állunk szemben.

Az élettársi kapcsolat családi kapcsolat jellegére vonatkozó kérdés konkrét megválaszolására a **család védelmének** alkotmányos és családjogi elvét hívtam segítségül, melynek lényegi tartalma szerint a családokat védeni és támogatni szükséges, tekintettel annak tartalmából fakadó felbecsülhetetlen értékekre, amelyek az ember mindennapi létét körülhatárolják. „A család a társadalom természetes és alapvető egysége, melynek joga van a társadalom és az állam védelmére”,⁸ és amelyet nem csupán egy házasság képes megalapozni, megteremteni, hanem egy élettársi kapcsolat ugyanúgy⁹, tekintettel arra, hogy a szülők és gyermek(ek) szeretetteljes, érzelmeken alapuló együttélése ilyen formában is megvalósulhat.¹⁰ A család fogalmába tehát a szülők és a gyermekek együttesen értendők, függetlenül a szülők egymáshoz tartozásának jogi jellegétől.

Az élettársi viszony családi kapcsolatkénti megítélése európai viszonylatban is egyre inkább erősödni látszik, melyet nemzetközi egyezmények és ehhez kapcsolódóan az Európai Unió gyakorlata is alátámasztanak. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkelye rendelkezik többek között a családi élet védelméről.¹¹ A családi élet fogalmát tágan értelmezi mind az egyezmény, mind az azon alapuló strasbourgi ítélkezési gyakorlat. Abba tartozónak tekintik

⁷ TÓTHNÉ FÁBIÁN 1977. i.m. 704.p.

⁸ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (ENSZ Közgyűlés 1948) 16. cikk. 3. bekezdés.

⁹ Az Európai Emberi Jogi Bíróság szerint nem csak a jogi értelemben vett családi élet részesül védelemben, hanem annak tényleges, szociológiai formája is. ld. LABADI Tamás: A magánélet alkotmányos védelme (A házasság és a család védelme, a magánszférához való jog), Acta Humana, 1995. 18-19.p.

¹⁰ TÓTHNÉ FÁBIÁN 1977. tanulmányában az élettársak jogrendszerbeli helyének vizsgálatokor már felhívta a figyelmet arra, miszerint „tudomásul kell venni, hogy a de facto élettársi kapcsolatban élők lényegében családi közösséget alkotnak.” 706.p.

¹¹ Az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki Magyarországon az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezményt és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyvet. (Továbbiakban: Emberi Jogok Európai Egyezménye).

8. Cikk: „*Magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog*

1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

nem csupán a de jure, hanem a de facto családokat is, vagyis az olyan házasságon kívüli kapcsolatokat, amelyekben kialakult az érintettek állandó együttélése és közös háztartása.

A fentiek alapján, a polgári jogi kodifikációs folyamatot alapul véve egyre inkább az a tendencia figyelhető meg, hogy az élettársi kapcsolat családi jogi jellegét hangsúlyozzák, mely egyértelműen kifejezésre jut általa is, hogy a kodifikátorok az élettársi kapcsolatot a Családjog Könyvbe kívánják elhelyezni és szabályozni. Megvitatandónak tartják továbbá a nevelőszülő – nevelt gyermek kapcsolatot „tényleges családi kapcsolat”-ként minősítve, azoknak a családjogi szabályozás körében elhelyezve. A Javaslat pedig már egészen konkrétan úgy fogalmaz, hogy a családnak az élettárs is tagja, sőt azt is megtudhatjuk, hogy az élettársi jogviszonyt a Házasság c. második részt követően tervezik elhelyezni.

Az élettársi kapcsolatnak, bár ez a hatályos szabályokban expressis verbis nem mindig jelenik meg, számos családjogi jogkövetkezménye van, illetve a kodifikációs folyamat lezárulásáig úgy tűnik még inkább lesz.

Elsőként leszögezhetjük, hogy az élettársi kapcsolatban lévő szülők, és az ilyen kapcsolatból származó gyermekek közötti különbségtételre jogszabályi lehetőség nincs. Mivel a Családjogi törvény külön rendelkezéseket nem is tartalmaz rájuk nézve, ebből következően az ott lévő szabályozás valamennyi szülőre, illetve valamennyi gyermekre egyformán vonatkozik. A jövőben várható szabályozás sem tervez ehhez képest változásokat annál is inkább, mivel számos nemzetközi egyezmény is köti a hazai jogalkotót ebben.

A Javaslat további vívmánya, hogy a különélő szülő jogaira, illetve az élettárs, mint nevelőszülő jogaira is igen nagy hangsúlyt fektet.

Az élettársak általi közös örökbefogadás lehetőségének kérdése olyan terület, ami eltérő jogi értékelést nyert a házastársakra vonatkozó szabályozáshoz képest. Véleményem szerint, abban az esetben, amikor hosszabb ideje fennálló, ténylegesen működő élettársi kapcsolatról van szó, megfontolandó lenne ezen tilalom feloldása. Ugyanúgy, mint a reprodukciós eljárásban való részvétel feltételeinél, itt is meghatározható lenne, hogy ez a lehetőség – egyelőre – csak különmemű élettársak számára állna fenn. A hazai viszonyok között ugyanis, a társadalom hozzáállása még nem annyira mondható liberálisnak e kérdéskört illetően, másrészt nem készült felmérés avonatközásban, amiből megtudhatnánk, hogy az azonos neműek általi közös gyermekké fogadás, a gyermek egészséges – elsősorban – lelki, erkölcsi és pszichés fejlődésére milyen hatást gyakorolna. A gyermek mindenek felett álló érdeke fölé ugyanis nem helyezhető az a vágy, hogy mindenáron gyermeket nevelhessünk.

A tartás és lakáshasználat kérdésköréhez kapcsolódóan a kodifikációs bizottság igyekezett újabb garanciális feltételeket beépíteni a Javaslatba, ezáltal is figyelembe véve a gyakorlatban

igényként felmerülő, és a bíróságok által mindinkább alkalmazni kívánt rendezési lehetőségeket. A mindkét kérdésre adott válaszok tehát sok szempontból közelítenek a házastársakra vonatkozó szabályokhoz azzal, hogy az időtartambeli korlátok azért mégis – jogosan – valamelyest elhatárolási szempontot jelentenek.

VI. Az élettársi kapcsolat polgári jogi vonatkozásai

E fejezet elsősorban vagyoni jogi kérdéseket tárgyal.

Az élettársi viszonyban élők jelentős része abban a hiszemben él, hogy kapcsolatuk könnyebben szüntethető meg, mint egy házastársi kapcsolat, sőt hiedelemként különféle határidők élnek arra nézve, amikor az élettársi kapcsolat vagyoni hatása megegyezik a házasságéval, vagy ahhoz hasonlóvá válik, egy bizonyos idő elteltével.

Természetesen a kapcsolat önmagában való megszüntetése valóban egyszerűbb, mint házasság esetén, azonban a járulékos kérdésekben való döntés sok esetben legalább ugyanannyira komplikált.

Az élettársak közös gazdálkodásával kapcsolatos elszámolás szabályait a **Ptk. 578/G. §-ának (1) bekezdése** tartalmazza, egyedüli jogszabályhelyként rendelkezve a közös háztartásban élők, azon belül az élettársak vagyoni viszonyairól. A házastársakra vonatkozó közös vagyoni vélelme helyett az élettársi kapcsolatban élők között **speciális vagyoni jogi szabályok** érvényesülnek, melyek szerint az élettársak olyan arányban lesznek tulajdonosai a közös vagyonnak, amilyen arányban annak megszerzésében közreműködtek. A törvény tehát az egyttélés ideje alatt szerzett ingó és ingatlan vagyonra, a **szerzésben való közreműködés arányában** az élettársak javára tulajdoni igényt biztosít. A szabályozás értelmében a közös gazdálkodás eredményeként megszerzett vagyon és a létrejött vagyonszaporulat tehát az élettársak közös tulajdonává válik.

Úgy tűnik, hogy a kodifikációs folyamat végső lépcsőfokán sikerül tisztázni azokat a vagyoni jogi kérdéseket, amelyek a bírák számára is sok esetben értelmezési nehézséget okoztak. *Egyértelművé válik ezáltal, hogy automatikus vélelem nem áll fenn sem a közös szerzésre, sem a szerzési arányokra nézve, mert a kodifikátoroknak a jogviszony jellegének megfelelő megoldási módot sikerült egyértelműbbé téve kidolgozni, a törvényes vagyoni jogi rendszer megteremtésével, nem megfelelően ugyanakkor a méltányossági klauzula beiktatásáról sem.*

A szerződéskötés lehetőségének hangsúlyozása pedig sokakat elgondolkodásra, és a vagyoni helyzetükkel kapcsolatos – esetleges tudatlanságukból fakadó – váratlan fordulatok „előre tisztázására” sarkall majd.

Az élettársakat megillető törvényes öröklés lehetőségének szükségességét számos szerző felvetette korábbi tanulmányaiban, és előadásai során. Közülük a legmarkánsabb, határozott elképzeléseket is felvázoló irányvonalat Besenyei Lajos és Tóth Ádám képviselik, akik hosszú évek óta a probléma felvetésének mielőbbi megoldását szorgalmazzák. Érveléseikkel magam is egyetértek, és helyeslem, hogy azok helyet kaptak a Ptk. kodifikációs folyamata során tartott bizottsági üléseken, és konkrét eredményként értékelhetően, a Családjog Könyv és az Öröklési jog Könyv normaszöveg tervezetében egyaránt.

Végigjárva a kodifikációs folyamat göröngyös útját, és végül eljutva a Javaslatban megfogalmazott felvetésekig azt állapíthatjuk meg, hogy az élettársak öröklését érintően a radikális változásokat sürgető, kezdetben kisebbségi álláspont néhány év alatt többségivé nőtte ki magát.

Tekintettel arra, hogy a társadalmi, szakmai viták tovább folytak, sokak számára nagy meglepetésül szolgált a 2006 decemberére hivatalosan is hozzáférhetővé vált új Ptk. Öröklési Jog Könyvének normaszöveg tervezete, mely az előbb elmondott elképzeléseket radikálisan felülmúlva, az élettársaknak számos konkrét öröklési jogi jogosultságot biztosított. Persze a Koncepciók nyújtotta elképzelést mindenképpen eredményként értékelve, a szakmai közönség egy része azt eddig is „igen szerény”-nek minősítette, és mindemellett a továbblépést sürgette. Összességében azonban mára elmondható, hogy a néhány éve még csupán kivételes felvetésnek tekintett radikálisabb elképzelések megvalósulni látszanak.

Mint ahogy ezt az öröklési jogi munkacsoport tagjai is megfogalmazták: „A Javaslat legfontosabb változtatásának a bejegyzett élettárs törvényes öröklési jogának elismerését lehet tekinteni.” Ebből az is következik, hogy a regisztrációhoz kötöttség szintén nagy kérdése pozitívan dőlt el, legalábbis a normaszöveg tervezet szintjén, sőt a dolgozat első lezárása után már azt is tudjuk, hogy megjelent – a bár csak később hatályba lépő – ezt szabályozó külön törvény.

VII. Az azonos neműek élettársi kapcsolatának társadalmi és jogi megítélése az ókortól napjainkig

A homoszexualitás témájának felvetése sokak számára még napjainkban is a kényes kérdés kategóriájába tartozik. A XXI. században nem kerülhető meg a téma, azt a látszatot színélve, mintha csupán egy „fehér holló számba menő”, és még elméleti szinten is csupán valamiféle kínos és tabunak minősül kérdésről lenne szó.

A homoszexualitással kapcsolatos esetleges előítéleteink átgondolása és e téma világosabb átlátása érdekében ismertetem az erre vonatkozó felfogásokat, azok jogtörténeti,

alkotmányjogi és büntetőjogi vetületeit, amelyek a történelem során és a jelenben is éles viták során fogalmazódtak meg.

Vitasorozatokból, tudományágak képviselőinek polémiáiból kitűnik, hogy a meleg kapcsolatok – értve ezalatt az azonos nemű férfiak, és azonos nemű nők homoszexuális kapcsolatát – megítélése problematikus. Egyes megközelítések betegségnek, bűnnek, normaszegésnek, magánügynek, vagy alapvető emberi jognak tekintik.

A hivatalos statisztikai felmérésekben ezidáig nem szerepeltek, átfogó vizsgálódás tárgyát nem képezték, a közelmúltban viszont egyre inkább nő a velük kapcsolatos felmérések, internetes honlapok száma, elsősorban az őket érintő diszkrimináció, de gyakran egyéb kérdések vizsgálatát illetően egyaránt.

Az értekezésem önálló fejezetében igyekeztem megkeresni a lehetséges válaszokat azon kérdésekre, amelyek kiutat jelenthetnek a homoszexuálisok számára, a jelenleg oly kevésbé szabályozott partnerkapcsolataikat illetően.

Foglalkoztam továbbá a homoszexualitás társadalmi és jogi megítélésének problémájával, a „jelenség” önmagában való elfogadásával egyaránt. A kérdés megítélésénél és a véleményalkotásnál figyelmen kívül maradt azonban számos, korántsem elhanyagolható kérdés avonatközösben, hogy milyen hatással van az azonos neműek párkapcsolata a gyermekekre, ezen belül is elsősorban azokra, akik valamelyik fél korábbi, vagy egy biszexuális fél különemű párkapcsolatából származnak, továbbá az azonos neműek által esetlegesen örökbefogadott gyermekekre. A téma mélyreható további tanulmányozására jelen értekezésemben azért nem tértem ki, mert ennek háttere nem elsősorban jogi, mint inkább pszichológiai, szociológiai vagy egyéb jogi határtudomány területéhez kapcsolódó, bár tagadhatatlanul rendkívül fontos kérdés, amely jelen dolgozat kereteit messze meghaladja, másrészt pedig ezzel kapcsolatos kutatások és vizsgálati eredmények sem állnak rendelkezésre.

Összegzésként megállapítható, hogy a közelmúltbeli változások jelentősek, a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló – korábban már említett – törvény szinte azonos rangra emeli az élettársi kapcsolat ezen formáját a házassággal, ami elsődlegesen az azonos neműeket fogja érinteni.

VIII. Nemzetközi kitekintés, avagy a szabályozás lehetséges mintái

Az elmúlt 10 évben a házasságon kívüli együttlélések száma egész Európában folyamatos növekedést mutatott. Az egyes országok különböző módon kezelik az élettársi viszony kérdéskörét.

A dolgozatban országok szerint ismertetem az élettársi kapcsolatok alakulására vonatkozó szabályozás főbb jellemzőit.

Az **Európai Unió Alapjogi Chartája** a kérdés megítélését a nemzeti törvényekre utalja. A **II./7. Cikk**, amely a magán-, és családi élet tiszteletben tartásáról szól, az alábbiak szerint rendelkezik: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán-, és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák”. A **II./9. Cikk** szerint pedig: „A házasságkötéshez és a családalapításhoz való jogot az e jogok gyakorlását szabályozó nemzeti törvények szerint biztosítani kell”. Meg kell jegyezni, hogy egyik cikkből sem következik az, hogy az élettársi kapcsolatok jogát az EU szövetségi szinten szabályozná, másrészt pedig, hogy a nem regisztrált élettársi jogviszonyokat akár uniós, akár tagállami szinten védelemben kellene részesíteni. A megkülönböztetés tilalmáról szóló **III/21. Cikk** pedig általánosságokat sorol fel, s az eddigi joggyakorlat és esetjog alapján, nem következik belőle a házasságon kívüli együttélési módok házassággal azonos szinten történő kezelhetősége.

Volt néhány próbálkozás uniós parlamenti szinten az élettársi kapcsolatok kölcsönös elismerése kikényszerítése érdekében. Eszerint az egyes tagállamok szabadon állapíthatnák meg, hogy kik köthetnek egymással házasságot, illetve kik léphetnek egymással bejegyezhető élettársi kapcsolatba, továbbá hogy ezek az együttélési formák milyen joghatásokkal járnak, azonban mindettől függetlenül – és a lényeg tulajdonképpen ebben rejlik – kötelesek lennének elismerni egy másik tagállamban kötött házassági és élettársi kapcsolatot olyannak, amilyennek azt a „kibocsátó” állam elismeri. Ezek a próbálkozások azonban egyelőre tervezetek, parlamenti határozatok, és határozati javaslatok szintjén léteznek. Tehát jelenleg általánosan még nincs lehetőség arra, hogy az Unió polgárai az élettársi vagy regisztrált élettársi jogviszonyuk alapján gyakorolhassák jogaikat egy másik államban.

Záró gondolatok

A társadalom alapegysége évezredek óta a család. Erre a központi magra azonban minden történelmi korban más és más forma épült rá, alkalmazkodva a kor kihívásaihoz és funkciójának tökéletes betöltéséhez. Az élettársi köteléket nem kell tehát démonizálni: a társadalmi útkeresés egyik lehetősége, mely rengeteg előnyt és – mint az élet maga is – számtalan buktatót hordoz magában.

Amint láthattuk, a magyar szabályozás is óvatosan közelíti meg a kérdést. A korábbiakban megfigyelhettük azt a fejlődési vonalat, amely mentén a szabályozás a mai szintjére érkezett. Csatlakozva az európai trendekhez, megtörtént az élettársi viszony jogi szabályozásának liberalizációja. Nem tudhatjuk, legfeljebb sejthetjük, mit tartogat a jövő az élettársi

kapcsolatok, illetve a családi viszonyok terén. Ami biztos, hogy jogrendszerünk legdinamikusabban változó területéről van szó, melynek formálása rendkívüli felelősséget jelent.

A jogalkotó előtt álló feladat nem kevesebb, minthogy elismerje az élettársi együttélést családjogi jogviszonyként, másrészt pedig, ezáltal az ezen életformát választó felek számára olyan jogokat biztosítson, amelyek a kapcsolat jellegét tekintve az abban élők számára elengedhetetlenül rendezésre szorulnak. Az élettársi kapcsolatok számának elszaporodásában megnyilvánuló társadalmi változások szükségessé tették annak a jog- és köztudatba való beépülését, miszerint az élettársi kapcsolati formában élők és azok gyermekei, ténylegesen – szociológiai értelemben – éppen úgy családi közösséget alkotnak, mint az együtt élő házastársak a gyermekeikkel. Éppen ezért a társadalomnak fontos érdeke fűződik ahhoz, hogy az új családi közösségek a jog által biztosított előnyökhöz jussanak, és ezáltal tartósabbak legyenek. A statisztikai adatokból levezethetően is tudjuk, hogy nagyon sok esetben a családalapítási cél vezérli az ilyen típusú kapcsolatban élőket is, vagy legalábbis a kapcsolat sok esetben végülis erre az eredményre vezet.

A „nyitás”, mely az élettársak jogainak esetleges bővítésében nyilvánul meg, nem jelentené a család társadalomban betöltendő funkciójának aláásását. Hozzá kell mindemellett tenni, hogy a jogi szabályozásnak nem feltétlenül kell a házasságra vonatkozó szabályozással azonosnak lenni, sőt bizonyos különbségeket természetesen a jövőre nézve is fenn is kell tartani, de „az utat arra kell építeni, amerre az emberek járnak.”

Disszertációm témájának aktualitását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az alapul szolgáló jogintézményt érintően a jogalkotó, illetve a kodifikációs munkacsoportok igen aktív tevékenységet folytatnak napjainkban is.

A dolgozat készítésének kezdetén (2005) már javában zajlott a kodifikációs folyamat, azonban az akkor még igen szűkszavú jogi szabályozás mára egyre részletesebbé, terebélyesebbé vált. Munkám során gyakran szembesültem újszerű, korábban nem látott elképzelésekkel, melyeket a szakma hol elvetett, hol pedig ismét felvett a megfontolandó gondolatok közé. Amikor tavaly év vége felé úgy tűnt számomra, hogy az elképzelések kikristályosodtak, most már talán csak apró finomítások várhatók, gondolván, hogy minden lehetséges vonatkozást feldolgoztam magam is, a dolgozatot kezdem késznek tekinteni. Először október második felében azt be is fejeztem. Azon egy-két hét leforgása alatt, miközben a témavezetőim tanulmányozták a munkámat, hogy észrevételeikkel segítsenek, az a nem várt esemény történt, hogy új kodifikációs munkabizottság kinevezésére került sor,

melyet követően nem sokkal később, megjelent „az új bizottság új gyümölcse”, a Polgári Törvénykönyv normaszöveg tervezetének újabb változata.¹²

Időközben a politika oldaláról is egyre sürgetőbbé vált az élettársakat érintő viszonyok tisztázása, túl lassúnak ítéltetvén a kodifikációs folyamat, ezért a normaszöveg tervezetben megfogalmazott elképzeléseket részben megkerülve, az Országgyűlés a 2007. december 17-i ülésnapján elfogadta – a korábban már említett – a regisztrált élettársi kapcsolatról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvényt. Az új jogszabály hatályba lépését érintően bő egy év áll rendelkezésre a változásokra való felkészülésre, ugyanis a törvényi előírásokat 2009. január 1-jétől kell majd alkalmazni.

Az új törvényre a kodifikáció a 2008.03.25-én megjelent újabb Javaslattal reagált.

Véleményem szerint a normaszöveg tervezetben és az új törvényben megfogalmazott elképzelések többnyire alkalmasak a méltánytalanságok kiküszöbölésére, és megfelelnek a társadalmi elvárásoknak egyaránt. Mindez pedig arra is bizonyítékkal szolgál, hogy a hatályos szabályozásból (szabálynélküliségből) fakadó, súlyos méltánytalanságok belátása megfelelő kodifikációs reakcióval alkalmas lehet a jelenlegi hiányosságok kiküszöbölésére.

5. Az értekezés eredményeinek hasznosítási lehetőségei

Az értekezés a hazai jogirodalomban az első olyan monográfia, amely az élettársi jogviszony kialakulását, az arra vonatkozó hatályos szabályozást, és a polgári jogi kodifikációs folyamatban rá vonatkozó elképzeléseket ilyen átfogóan mutatja be és értelmezi. Az értekezés hiánypótló alkotás, ezért további kutatómunkák alapjául szolgálhat.

A dolgozatban megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatok az új Ptk. kodifikációs folyamatában, a Családjog és Öröklési jog Könyveinek vonatkozó részeihez, az Anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló törvényerejű rendelethez, a bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvényhez, és annak készülő végrehajtási rendeletéhez kapcsolódóan a jogalkotás számára szolgálhatnak alapul, nyújthatnak segítséget.

Az értekezés egyes fejezetei alkalmasak lehetnek a jogász képzésben, vagy a közigazgatásban dolgozók képzésénél a tananyag részekénti hasznosításra, esetleg önálló fakultatív tárgyként való felhasználásra egyaránt.

A kutatás egyes részeredményei már publikálásra kerültek, néhány terület pedig a közeljövőben vár publikálásra.

¹² Letölthető az irm. Honlapjáról. 2007.10.29-i szövegváltozat.

**An overview of the provisions concerning domestic partnerships,
with special attention to the civil law codification process**

The legal status of domestic partnerships has been rather neglected both by the legislator and legal literature in Hungary. From the perspective of the legislator we can state that comprehensive legal regulations pertaining to domestic partnerships were almost totally non-existent until recently. As far as the literature dealing with the subject of my inquiry is concerned, it usually only extends to the definition of domestic partnerships in the Civil Code and stating at most that the status of domestic partnerships is rather problematic.

In recent years, however, some major changes can be observed in this respect. The topicality of my dissertation is best borne out by the fact that the legal institution in its focus is subject of much recent activity by the legislator and the codification working groups these days. The new act on registered domestic partnerships was passed by Parliament in December 2007, while in the codification process it is past two Concepts, with the gathering of opinions on the third official draft version of the norm text of the law (Proposal) currently under way.

A discussion of this issue is all the more indispensable because the number of people choosing this form of social and familiar relations has increased dramatically in recent decades. We can state that domestic partnerships these days function as a consciously chosen way of life rather than just a trial marriage. The families formed on domestic partnerships, in turn, only differ from institutionalized families, i.e. those based on marriage, in the legal sense. Our legal system then must also keep up with this proliferation and "civilization" of domestic partnerships.

The "opening" that is manifested in the potential broadening of the rights of domestic partners does not necessarily mean the undermining of the traditional functions families fulfil in society. We should also add, however, that the legal provisions governing domestic partnerships cannot be identical with those pertaining to marriage, as it would be clearly unconstitutional to have regulations whereby the institution of domestic partnerships was different from marriages in designation, but equal in terms of its legal effect (content).

In my doctoral dissertation I wish to present how the focal points of the legal provisions pertaining to domestic partnerships are changing as a result of recent legislative efforts from the undeserved status which had been necessarily in place in the current circumstances.

My dissertation discusses the following main areas:

- I. A historical overview of domestic partnerships and the milestones in the evolution of the relevant provisions in Hungary
- II. The social, sociological and demographic characteristics of domestic partnerships in comparison with marriages
- III. The notion of domestic partner and the ramifications of this concept in terms of its content
- IV. The creation of a domestic partnership, current issues concerning its registration, and its termination

- V. The implications of domestic partnership under family law
- VI. The implications of domestic partnership under civil law
- VII. The social and legal evaluation of domestic partnerships between same-sex couples from the antiquity to the present
- VIII. International outlook, or possible models for Hungarian regulations

In my work I investigate the main stages of the emergence of this legal institution from its initial appearance, through the rules currently in effect, all the way to the provisions expected to be enacted in the future which are, however, already available in the form of the proposed norm text of the law.

In my dissertation I call attention to some problematic points of the legal provisions and set forth my position concerning the rules of the Proposal, thereby also offering possible alternative solutions.

It is my hope that after the new Civil Code of Hungary, currently in its **norm text draft version**¹³, is completed, we will be able to see, in a single place, all the legal effects that will be included partly in the Book of Family Law, which is the part closest to the actual content of this legal institutions, and partly in the Book of Inheritance Law to the extent they concern the classic relationships under civil law.

Publikációk jegyzéke

Magyar nyelven:

Egyetemi jegyzetek, tansegédletek:

1. Dr. Gellén Klára - Dr. Hegedűs Andrea: Sajtójogi alapismeretek - Média törvény és reklámjog című III-IV. fejezete, Jegyzet kommunikáció szakos hallgatók számára SZTE – BMI. Bp. 1998.
2. Hegedűs Andrea – Nagy Márta: Családi jogi példatár és jogesetgyűjtemény, Egyetemi tansegédlet, Szeged, 2008. (Második, átdolgozott kiadás), Pólay Elemér Alapítvány, 190.p. (kb. 50%-a)
3. Hegedűs Andrea: Családi jog – Egyetemi jegyzet, Szeged, 2008. Kis-ker Bt. (4. átdolgozott kiadás, korábban 2002.; 2004. és 2006.) 184.p. (7 iv)
4. Hegedűs Andrea: Családi jogi jogszabálygyűjtemény – Egyetemi tansegédlet, Szeged, 2006. Kis-Ker Bt. (3. átdolgozott kiadás korábban 2002. és 2004.) 152.p. (7.5 iv)

¹³ Its most recent version, released on 25 March 2008, can be downloaded from http://www.irm.hu/download/harmadik_konyv-080325.pdf/harmadik_konyv-080325.pdf

Tudományos közlemények, tanulmányok, szakcikkek

5. Hegedűs Andrea: Az élettársi jogviszony szabályozása a jelenben, és annak jövőben várható alakulása, Jogelméleti Szemle 1/2006. sz. (0.5-1 ív)
6. Hegedűs Andrea: Az élettárs fogalma és a kifejezés tartalmi vonatkozásai, Családi jog c. folyóirat, 2006. évi 4. sz. (0.5-1 ív)
7. Hegedűs Andrea: A mi alkotmányunk, Szakmai kommentár a 14.,15.,16.,67.,70/J.§§-hoz. Complex Kiadó, Budapest, 2006. (0.5-1 ív)
8. Hegedűs Andrea: Az élettársi kapcsolat kontra házasság. Hasonlóságok és különbözőségek a hatályos magánjogban. Acta juridica et politica Tomus LXVIII. Fasc.9. Szeged, 2006. (1-1.5 ív)
9. Hegedűs Andrea: Az élettárs öröklési jogi helyzete. Acta juridica et politica – Besenyei Emlékkönyv 2007. (1. ív)
10. Hegedűs Andrea: Az élettársi kapcsolat várható szabályozása a kodifikációs folyamat tükrében. Acta Conventus de Iure Civili, Tomus VII. Konferencia-kötet. Lectum Kiadó, Szeged, 2007. (1-1.5 ív)
11. Hegedűs Andrea: Az élettársi kapcsolatok regisztrálása és annak hatása az élettársak öröklési jogi viszonyaira (Az új Ptk. kodifikációs folyamatának áttekintése) Miskolc. Konferencia-kötet. 2007. Megjelenés alatt. (1-1.5 ív)
12. Hegedűs Andrea: Az élettársi kapcsolat vagyoni jogi vonatkozásai. Családi jog c. folyóirat, 2008. évi 1. szám. (1-1.5 ív)

Idegen nyelven megjelent tanulmányok:

13. Aktuelle Fragen des Familienrechts, insbesondere die rechtliche Position der Lebensgefährten (Die Konzeption des Ungarischen Privatrechts.) Legal Transitions, Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union. Konferencia-kötet, Polay Elemér Alapítvány Szeged, 2007 (0.5 ív)

Tudományos előadások:

Magyar nyelven:

1. 2007. április 20. – Az élettársi kapcsolatok regisztrálása és annak hatása az élettársak öröklési jogi viszonyaira (Az új Ptk. kodifikációs folyamatának áttekintése) címmel előadás tartása Miskolcon – „A családjog jövője” c. Konferencián.
2. 2007. május 11-12. – Az élettársi kapcsolat várható szabályozása a kodifikációs folyamat tükrében c. előadás tartása Szegeden – A magánjogot oktató fiatal jogászok I. találkozója és konferenciája keretében.
3. 2007. november 15. – „A gyermeki és diákjogok” c. előadás tartása Szegeden – „A Magyar Tudomány Ünnepe 2007” alkalmából a Jogtudományi Szakbizottság által a SZAB székházban szervezett „A jognak asztalánál” elnevezésű programon belül.

Idegen nyelven:

4. 2005. november 17-19. – Aktuelle Fragen des Familienrechts, insbesondere die rechtliche Position der Lebensgefährten (Die Konzeption des Ungarischen Privatrechts.) címmel előadás tartása – a Regionale Tagung: Bilanz: Rechtsentwicklung in der ehemaligen sozialistischen Staaten und die Herausforderung der Europäischen Union elnevezésű konferencia Polgári jogi, Családi jogi és Gazdasági jogi szekciójának keretében.

Kötet szerkesztés

1. Legal Transitions, Development of Law in Formerly Socialist States and the Challenges of the European Union. LECTURES ON PRIVATE LAW, FAMILY LAW AND ECONOMICAL LAW c. fejezete. Konferencia-kötet, Polay Elemér Alapítvány Szeged, 2007 (135.o.)

Konferencia szervezés

1. 2005. november 17-19. Regionale Tagung: Bilanz: Rechtsentwicklung in der ehemaligen sozialistischen Staaten und die Herausforderung der Europäischen Union elnevezésű konferencia Polgári jogi, Családi jogi és Gazdasági jogi szekciója
2. 2007. november 09. – Tudományos Diákkörök Országos Találkozója
"Polgári Jogi Tudományos Diákkörök Országos Versenyjogi Konferenciája"
Szeged
3. 2007. december 05. – Versenyjog és közbeszerzés aktuális kérdései c. konferencia, Szeged, társszervező

Külföldi tanulmányutak, konferenciák:

1. 1996. október – **Jéna:** "Die Herrschaft der Toten über die Lebenden", Szakmai Konferencia (5 napos).
2. 2005. szeptember 18-24. – **Udine:** Università degli Studi di Udine, Facoltà di Giurisprudenza, Dipartimento di Scienze Giuridiche - Testvéregyetemi tanulmányút.
3. 2005. november 17-19. – **Szeged:** Regionale Tagung: Bilanz: Rechtsentwicklung in der ehemaligen sozialistischen Staaten und die Herausforderung der Europäischen Union elnevezésű konferencia Polgári jogi, Családi jogi és Gazdasági jogi szekciójának szervezése (A teljes konferenciát a Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Austrian Science and Research Liaison Office, Rechtswissenschaftliche Kommission der UAW szervezte.).
4. 2007. május 3-5. **Wien:** 4. Europäischer Juristentag

Egyéb tudományos, szakmai tevékenység

1. 2005 szeptemberétől: A Polgári Jogi, Polgári Eljárásjogi és Családi Jogi Tudományos Diákkör koordinátora.
2. 2005 szeptemberétől: Az SZTE – ÁJK Jogklinika programjának tutor oktatója.
3. 2007. május: Az SZTE – ÁJK családjogi szakjogász képzés akkreditációjának előkészítésében való közreműködés, a társkarok közötti egyeztető bizottságban való részvétel az ELTE-n.